

Pierwszy lęg pluszcza *Cinclus cinclus* na Pomorzu Zachodnim

PAWEŁ STAŃCZAK

W roku 2008 w zachodniej części Pomorza stwierdzono gniazdowania jednej pary pluszcza *Cinclus cinclus*. Na przełomie roku 2007/2008 na rzece Płoni na peryferiach prawobrzeżnej części Szczecina stwierdzono trzy zimujące pluszcze wykazujące cechy podgatunku nominatywnego *cinclus*. Początkowo obserwowano dwa osobniki, które przebywały w pobliżu zabudowy pozostałej po elektrowni wodnej przy dawnej fabryce kontenerów „Unikon”. W dniu 23 stycznia 2008 stwierdzono tam trzeciego osobnika, a kolejnego dnia złapano i zaobrączkowano dwa z nich (Z. Kajzer, M. Barcz, S. Michałowski, PS; fot. 1). Wiek jednego pluszcza oznaczono jako *immaturus*, a drugiego osobnika jako *adultus* (bez oznaczania płci). W kolejnych dniach podczas regularnych kontroli w pobliżu zabudowań po elektrowni każdorazowo były obserwowane dwa ptaki z obrączkami, a w odległości około kilometra od nich stwierdzano trzeciego pluszcza nie posiadającego obrączki. Jeden z osobników posiadał na białym „fartuchu” niewielką ciemną plamkę, która umożliwiała jego indywidualną identyfikację. Osobnika tego kilkakrotnie widywano jak podlatywał do przybywającego dalej pluszcza bez obrączki i zachowywał się agresywnie w stosunku do niego. Wszystkie trzy osobniki obserwowane były do dnia 25 lutego, a w następnych kontrolach stwierdzano już tylko dwa zaobrączkowane ptaki trzymające się razem. W okresie 23–28 marca obserwowano parę z budulcem na gniazdo. Do budowy gniazda ptaki wykorzystywały fragmenty mchu, liści wyciąganych z wody, niewielkich patyczków oraz źdźbeł suchej trawy. Ptaki zbierały materiał zarówno w pobliżu miejsca budowy gniazda, jak i w większej odległości (80–100 m). Podczas budowy gniazda jeden z osobników często siadał na metalowym elemencie konstrukcyjnym i śpiewał. W czasie następnych obserwacji oba ptaki trzymały się razem przebywając w pobliżu zabudowań po elektrowni lub odlatując na odległość maksymalnie 200 m. W tym czasie jeden z pluszczy (posiadający plamę na „fartuchu”) polował i karmił żebrzącego drugiego osobnika. W dniu 4 kwietnia zaobserwowano jak ptaki kopulują. Od 6 kwietnia był widywany tylko jeden osobnik. Osobnik ten podlatywał z pokarmem w zabudowania po byłej elektrowni, gdzie znajdowało się gniazdo (fot. 2). W pobliżu gniazda przeganiał gniazdujące obok pliszki górskie *Motacilla cinerea*. Następne kontrole w kwietniu prowadzono co 2–3 dni. W tym okresie obserwowano dorosłego ptaka regularnie noszącego pokarm do gniazda i wylatującego z niego z odchodami. Ostanía taka obserwacja miała miejsce 5 maja 2008. W następnych dniach nie zaobserwowano już pluszczy. W tym czasie znaczenie spadł poziom wody w rzece, woda stała się mętna i zmniejszyła się jej przezroczystość. Zwiększyła się także penetracja tego terenu przez ludzi (zwłaszcza wędkarzy).

Opisany powyżej przypadek gniazdowania pluszcza jest pierwszym pewnym stwierdzeniem lęgu tego gatunku w zachodniej części Pomorza i jednocześnie najniższym położonym (17–17,5 m n.p.m.) stanowiskiem lęgowym w Polsce (Sikora

Fot. 1–2. Gniazdo pluszcza w ścianie nieczynnej elektrowni wodnej (po lewej), kwiecień 2008 (fot. P. Stańczak) oraz jeden z lęgowych ptaków (po prawej), 23.01.2008, Szczecin, rzeka Płonia (fot. Z. Kajzer)

Photos 1–2. The nest of White-throated Dipper within the wall of a defunct hydropower plant, April 2008; and one of the nesting birds, 23.01.2008, Szczecin, River Płonia

1993, Tomiałojć & Stawarczyk 2003, Sikora et al. 2007, Sikora & Neubauer 2008). Dnia 9 czerwca 1993 znaleziono puste gniazdo pluszcza pod kamiennym mostem na rzece Inie w Rybakach, gm. Recz (A. Oleksiak, M. Lewandowski, M. Sołowiej). Gniazdo zbudowane było z zielonego (świeżego) mchu. Brak ptaków dorosłych w pobliżu gniazda oraz innych śladów świadczących o lęgu nie pozwala uznać gniazdowania jako pewne. Ponadto pojedynczego ptaka w okresie lęgowym obserwowano 6 maja 1989 na rzece Słubi k. Starych Łysogórek, gm. Mieszkowice (Sikora 1993).

Brak wcześniej potwierdzonych lęgów pluszcza na Pomorzu Zachodnim wynika najprawdopodobniej z niewielkiej penetracji odpowiednich siedlisk w sezonie lęgowym od końca marca do czerwca. Dla porównania we wschodniej części Pomorza, gdzie nastawiono się na wyszukiwanie stanowisk pluszcza, notowano corocznie 1–3 lęgi, zarówno podgatunku nominatywnego jak i środkowoeuropejskiego *aquaticus*. Pewne lęgi stwierdzono tam na sześciu stanowiskach, a na dwóch wykazano gniazdowanie prawdopodobne (Sikora 1993, 1994, Sikora & Neubauer 2008). Wśród pluszczy lęgowych na północy Polski przeważały osobniki o cechach podgatunku nominatywnego (76% wśród samców i 89% u samic; Sikora & Neubauer 2008). Ptaki lęgowe na opisywanym stanowisku

pod Szczecinem najpierw przebywały tu zimą, co jest zgodne z generalną tendencją stwierdzoną u pluszczy lęgowych w Polsce północnej (Sikora 1993, Sikora & Neubauer 2008).

Kontrole prowadzone w odpowiednich siedliskach w okresie od marca do maja prawdopodobnie pozwoliłyby na wykrycie kolejnych stanowisk lęgowych pluszcza w zachodniej części Pomorza. Optymalne dla pluszcza są szybko płynące odcinki rzek o spadku przekraczającym 2 promile, w pobliżu mostów, młynów, śluz i elektrowni wodnych, z licznymi głazami i pniami drzew w nurcie. Na Pomorzu pluszcze preferują rzeki o czystej i natlenionej wodzie i lekko zasadowym odczynie (A. Sikora – dane niepubl.). W takich warunkach jest pod dostatkiem bezkręgowców wodnych, stanowiących zasadniczy pokarm pluszcza (Tyler & Ormerod 1994). Rzeki spełniające wymagania siedliskowe pluszcza w zachodniej części Pomorza to m.in.: Płonia, Gunica, Gowienica, Wołczenica, Ina, Tywa, Ukleja, Stara Rega, Słubia, Parsęta czy Drawa. Na większości z nich wielokrotnie stwierdzano pluszcze w okresie od listopada do marca (dane zespołu szczecińskiego).

Dziękuję Zbigniewowi Kajzerowi za udostępnienie własnych obserwacji i zdjęcia do artykułu oraz Arkadiuszowi Sikorze za informacje o pluszczu na Pomorzu.

First breeding record of White-throated Dipper *Cinclus cinclus* in Western Pomerania. In 2008 a breeding record of White-throated Dipper was confirmed on the River Płonia near Szczecin. The nest was located within the wall of a defunct hydropower plant (Photos 1–2). The adult birds showed features of the nominative subspecies *cinclus*. This is the first documented breeding record of the White-throated Dipper in the western part of Pomerania. In eastern Pomerania 1–3 breeding pairs are found every year, both of the nominative subspecies and of the central European subspecies *aquaticus*.

Literatura

- Sikora A. 1993. Występowanie skandynawskiego podgatunku pluszcza (*Cinclus cinclus cinclus*) w Polsce. Not. Orn. 34: 213–230.
- Sikora A. 1994. Dalekodystansowy przelot środkowoeuropejskiego podgatunku pluszcza (*Cinclus c. aquaticus*) i jego lęg mieszany z podgatunkiem skandynawskim (*C. c. cinclus*) na północy Polski. Not. Orn. 35: 182–185.
- Sikora A., Neubauer G. 2008. Scandinavian and central European subspecies of White-throated Dipper *Cinclus cinclus* interbreed in an isolated population in northern Poland. Ornis Fenn. 85: 73–81.
- Sikora A., Rhode Z., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. (red.). 2007. Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”. Wrocław.
- Tyler S.J., Ormerod S. 1994. The Dippers. T&AD Poyser, London.

Paweł Stańczak, Abrahama 12d/10, 70-893 Szczecin, staneek@gazeta.pl